

Een pater tussen de Papoea's

'Dat goed doen zo moeilijk

Nederlandse missionarissen bereikten de verste uithoeken van de aarde. Ida Hylkema richtte met *Pater onder de Papoea's* een monumentje op voor een van hen, haar oom Sibbele. De onverstoorbare franciscaan werkte tientallen jaren in een afgelegen oerwoud.

Hettie van der Ven

Het katholieke geloof verder brengen. Natuurlijk was dat de hoofdtaak van pater Sibbele Hylkema tijdens zijn missie in Nieuw-Guinea. Maar er moest nog zoveel meer. Aarden tussen de Papoea's, contact leggen en vertrouwen winnen, de taalbarrière slechten, een landingsbaan aanleggen, de moestuin bijhouden, urenlang schrijven en bovenal omgaan met alle angsten, twijfels en onzekerheden. En dat allemaal moederziel alleen, in het verre oerwoud. Pater Sibbele hield het 34 jaar vol, mede dankzij een ijzere discipline en veel Friese volharding. Recent verscheen er een boek over zijn indrukwekkende leven, geschreven door zijn nicht Ida Hylkema. Zij ging het avontuur aan en reisde in 1991 de even onverstoorbare als ondoorgroendelijke pater achterna. *Pater onder de Papoea's* is een eerbetoon aan haar oom.

Geroepen tot de missie

Sibbele Hylkema wordt op 3 juni 1933 geboren in Blauwhuis, een kleine katholieke enclave in het verder hoofdzakelijk protestantse Friesland. Hij is het vijfde kind in een boerengezin van veertien telgen. Al jong wordt hij gegrepen door de mystiek van de Kerk. Terwijl zijn broers en zusjes boerderijen bouwen in het zand, maakt Sibbele kleine hutjes voor de arme mensen.

Het baken van Blauwhuis, de grote Sint-Vituskerk, is ook leidend op Sibbeles weg. Als dertienjarige vertrekt hij naar het kleinseminarie in Apeldoorn. Dan al moet hij zichzelf zien te redden en heeft hij weinig contact met thuis. In 1952 stapt hij over naar het gymnasium van de franciscanen in Megen. Docenten van toen typeren Sibbele als eigenzinnig en wat nerveus, maar ook als bescheiden en behulpzaam. Hij boetseert en schrijft gedichten. Na studies theologie en filosofie wordt hij in 1959 tot priester gewijd, waarna hij eind 1960 richting Nieuw-Guinea vertrekt om gehoor te geven aan zijn missieroeping.

Uit een brief aan zijn broer Lammert (1957):

"Nu je voelt dat je er de handen voor hebt, wil je ook graag meewerken in de wijngaard van de Heer. Om voor Hem de stokken te planten, te verzorgen en Hem eens de vruchten te kunnen aflossen."

Een landingsbaan voor lucifers

Na een reis van maanden komt pater Sibbele op kerstavond 1960 aan in een streek vol bergen, dicht oerwoud en de kleine kampongs van de Nalum, een Papoeavolk waar hij nauw mee verbonden raakt. Hij moet een nieuwe missiepost stichten in Abmisibil en daarbij een landingsbaan voor vliegtuigen aanleggen. En passant moet hij ook nog een kerk, een school en zijn eigen huis bouwen. Het vliegveldje is essentieel voor de bevoorrading, die tot dan toe met

Foto's: Jos Donkers

Beetje bij beetje maakte pater Sibbele zich de taal van de Nalum eigen en kon hij hun verhalen uit de Bijbel vertellen.

droppings vanuit de lucht wordt uitgevoerd. Met hulp van de Papoea's wordt een strook van vijfhonderd meter vlak gemaakt met bijlen en houwelen. Pater Sibbele betaalt de mannen uit in lucifers, zout, schelpen en sigaretten. Het proces van wederzijdse gewinning verloopt langzaam maar gestaag. Beetje bij beetje maakte de priester zich de taal van de Nalum eigen en kan hij hun verhalen uit de Bijbel gaan vertellen.

Uit een brief aan zijn ouders (1961):

"Ik ben bezig een weg te bereiden voor de komst van een vliegveld. Een noodzakelijke taak om met de missionaire wegbereiding voor Christus te beginnen."

Eenzaamheid

Er volgen moeizame jaren. Door alle praktische taken komt Sibbele amper toe aan het echte missiewerk en de politieke situatie is instabiel. In 1962 vindt de bestuursoverdracht van Nieuw-Guinea aan Indonesië plaats, maar de strijd van de Papoea's om onafhankelijkheid blijft voortduren. Hij voelt zich regelmatig eenzaam en moedeloos, zo laat hij in zijn brieven weten. De Papoea's vindt hij soms zelfzuchtig en weinig hulpvaardig, maar hij boekt zeker ook successen. Zo schrijft Sibbele in 1962 aan zijn ouders: "Vandaag hebben we afgesloten met de vertaling van het Weesgegroet en daarna heb ik dit laatste nog

even uitgetypt en van de blaadjes met stopnaald en draad boekjes gemaakt."

Sibbele de antropoloog

Jarenlang werkt pater Sibbele onverstoorbaar aan vertalingen van het Evangelie, de catechismus en de samenstelling van een woordenboek. Hij blijkt meer een schrijver en antropoloog dan een pastoor te zijn. Door zijn superieuren wordt hij vrijgesteld om de lokale taal en cultuur te bestuderen en te beschrijven, zodat zijn medebroeders en hun opvolgers beter beslagen ten ijs zouden komen. In 1974 verschijnt zijn boek *Mannen in het draagnet, mens- en wereldbeeld van de Nalum*. Hij verontschuldigt zich voor de taaie stof, maar krijgt waardering uit antropologische hoek. "Het boek herstelt de oude en bijkans vergeten traditie dat missionarissen soms schrijvers zijn van belangrijke etnografieën", stelt een hoogleraar culturele antropologie in het voorwoord.

Pater Sibbele ploetert intussen voort. Hij schrijft, sjouwt, verpleegt, gaat voor in de liturgie, leeft in liefde én in onmin met de Papoea's en blijft zoeken naar zijn eigen weg. Gemakkelijk wordt het nooit: "Vreemd dat goed doen zo moeilijk kan zijn", schrijft hij zijn ouders in 1976.

De mensen stap voor stap veranderen

Pater Sibbele is nadrukkelijk een schrijver. Niet alleen van taalstudies en antropologische geschriften, maar ook van brieven. In de loop der jaren stuurt hij vele fraaie volzinnen naar zijn ouders, broers en zus-

kan zijn'

groep Papoea's wachtte ons op. In het midden van hen stond een lange, blanke man, oom Sibbele!" In haar dagboek noteert ze: "Het missieterrein is best groot, maar er wordt niet veel meer mee gedaan. Een zusterhuis en een school staan leeg. De mensen hebben het werk dat de zusters en de paters hebben opgebouwd voor een groot deel laten verpieteren." Maar Ida geniet ook van de open, gastvrije bevolking en stelde vast dat de kerken vol zitten. Ze spreekt met haar oom en leert meer over zijn zienswijze. "Oom Sibbele", schrijft ze, "is het lang niet altijd eens met de handelswijze van de pastoors: zoveel mogelijk mensen voor de kerk zien te winnen en verder niks. Oom Sibbele vindt het belangrijk om mensen hun eigen leven te laten leiden en stap voor stap wat te veranderen."

Erkenning

In 1994 keert pater Sibbele voorgoed terug naar Nederland. Hij vestigt zich in Workum, maar krijgt al snel de diagnose kanker. Begin 1998 sterft hij op 64-jarige leeftijd in het ziekenhuis van Sneek. Hij wordt begraven vanuit zijn zo vertrouwde Sint-Vituskerk in Blauwhuis.

Uit de brief van Peter Stiekema, pastoor van Blauwhuis, aan de familie:

"Je moet het gelovige vertrouwen van Abraham hebben om naar het onbekende einde van de wereld te trekken. Je moet het geduld van engelen hebben om een taal toegankelijk te maken opdat God Zijn taal kan spreken. Het stille, geduldige werk van Sibbele is misschien wat Franciscus bedoelde te zeggen: 'Werken en gebeden van de broeder in hun eenzame kluisen bewerken meer dan de meest geleerde preken'."

"Oom Sibbele zocht zijn hele leven naar erkenning", blikt Ida Hylkema terug. "Hij vertrok naar de Papoea's als missionaris en kwam terug als antropoloog. Ik heb hem leren kennen als een rustige en vooral heel aardige man. Met het boek wil ik hem de erkenning geven die hij verdient." +

Ida Hylkema, Pater onder de Papoea's. Missionaris & antropoloog. Uitg. Bornmeer, 256 pp., pb., € 17,50, ISBN 978 90 5615 463 9

sen. "Ze waren een zegen voor mijn boek", zegt zijn nicht Ida als we haar spreken. "Met veel dank aan mijn tante die ze allemaal heeft uitgetikt."

In 1991 reist Ida met haar zus en met alle hulp van de franciscanen af naar Nieuw-Guinea. "We arriveerden met een oud vliegtuigje in het oerwoud. Een

Bij aankomst in Nieuw-Guinea moest pater Sibbele niet alleen een landingsbaan laten aanleggen, maar ook een kerk laten bouwen.

Kleurrijk

De promotie van een collega bracht me in de aula van de Tilburgse universiteit. Ik zag dat het kleurrijke wandkleed met scheppingsmotieven vervangen was door een bruinig doek met een reuzenvoetafdruk, waarin een professor met een vergrootglas neerknielt. Een teken des tijds: specialismen zijn geliefder geworden dan totaalplaatjes.

De promovendus had het niet gemakkelijk maar weerde zich kranig. Zijn these wilde loskomen van een al te plastische voorstelling van het Misoffer waarbij het Bloed op het altaar spat. Hij schetste een trinitaire benadering waarbij het volk, door daden van naastenliefde aan te bieden, deelt in het offer van Christus. Het Concilie van Trente zou volgens hem niet uitgelegd hebben wat het objectieve karakter van het offer van Christus in de Mis betekende. Zo ontstond er ruimte voor theologen om er duiding aan te geven. Hiermee kwam de bijna-doctor in een spaagat. Nam hij afstand van Trente of niet? Zo ja, dan ben je salonfähig. Maar dan wordt het ook lastig om katholiek te blijven.

U kent het streven van de nieuwe theologie rond het Tweede Vaticaans Concilie: herbronning, terug naar de oerkerk, de kerkvaders. De Eucharistie herontdekken als spirituele maaltijd. Niet dat starre en scholastieke van de Middeleeuwen, met een voetstuk voor de priester. Was deze voorstelling wel terecht? Wie willekeurig een kerkvader bestudeert, wordt verrast door de combinatie van vroomheid en caritas. Het brood wordt echt Lichaam van Christus en de wijn wordt echt Bloed van Christus, door de priester. Deze verandering geschiedt op de wijze van het offer: Christus geeft zich aan de Vader, voor de verlossing van de wereld. Daar mogen we van geen kerkvader aan twijfelen. Tegelijk moeten we er ons voor schamen als er meer goud in de Kerk is dan brood voor de hongerigen.

Enkele professoren gingen wat mopperen toen het ging over de Romeinse canon. Daar zit geen epiclesse (aanroeping van de Heilige Geest) in, zoals in het Oosten. Die hadden beter begrepen dat het in het geloof om de Geest gaat. Een typisch voorbeeld van hoe het Westen zijn eigen liturgische traditie is gaan geringschatten. Is de Romeinse canon niet ouder dan de oudste Oosterse?

Een professor stelde ook voor om de tweede epiclesse (die over het volk) met de mensen samen te bidden. Dat doen ze in het Oosten dan weer niet. Ik dacht: zijn we terug in de jaren zeventig, ons afzettend tegen elke vorm van traditie?

Ik begin steeds meer in te zien hoe het Concilie van Trente in lijn is met de kerkvaders. En dat we ons daar in het Westen positiever toe moeten verhouden. Als we Trente en Vaticanum II in verbinding met elkaar zien, vallen dingen op hun plek. Dan is de katholieke theologie een kleurrijk geheel en geen bruinige voetafdruk waar je intelligent over kunt praten.

Pastoor Harm Schilder

